Asia: Ihmisoikeusliiton lausunto eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle tasa-arvovaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2018
(K 22/2018 vp)

Ihmisoikeusliitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto tasa-arvovaltuutetun kertomuksesta eduskunnalle 2018. Lausuntomme koskee Ihmisoikeusliiton työn keskeisiä teemoja, kuten yhdenvertaisuuden edistäminen moniperusteinen syrjintä huomioiden, sukupuolittunut väkivalta (luku 7) ja sukupuolen moninaisuus (luku 6).

Tasa-arvovaltuutetun kertomus pureutuu syvällisesti sukupuolten tasa-arvoon suomalaisessa yhteiskunnassa. Kertomuksen näkökulma on korostuneesti valtaväestöön keskittyvä. Vähemmistöistä ainoastaan sukupuolivähemmistöjen asemaa kuvataan kattavasti. Sen sijaan kertomus ei nosta esiin esimerkiksi kansallisiin vähemmistöihin kuuluvien, maahanmuuttajien tai vammaisten naisten kohtaamia erityisiä syrjinnän muotoja tai puutteita heidän tarvitsemissaan palveluissa.

Osittain kyse on tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaltuutettujen työnjaosta. Moniperusteista syrjintää käsittelee pääasiassa yhdenvertaisuusvaltuutettu. Kertomuksessa olisi ollut syytä paneutua myös valtuutettujen mandaattien epäsuhtaan ja nostaa esiin konkreettisia esimerkkejä valtuutettujen välistä yhteistyötä. Valtuutettujen työnjaosta riippumatta tasa-arvovaltuutetun kertomuksessa olisi ollut syytä paneutua syvällisemmin myös erityisen haavoittuvassa asemassa oleviin ryhmiin. Keskitymme lausunnossamme erityisesti näihin kysymyksiin.

Sukupuolittunut väkivalta (luku 7)

Tasa-arvovaltuutetun lausunto tuo hyvin esiin sukupuolittuneen väkivallan vastaisen työn riittämättömyyden Suomessa. Erityisesti se nostaa esiin sen, että Istanbulin sopimuksen toimeenpanoon ei ole varattu erillisiä resursseja, jolloin sopimuksen toimeenpanoa koordinoivan toimikunnan toiminta jää vääjäämättä puutteelliseksi.

Sukupuolittuneen väkivallan torjumista koskevat suositukset ovat keskeisiä ja tärkeitä.

On ymmärrettävää, että tasa-arvovaltuutetun kertomus ei voi paneutua yksityiskohtaisesti kaikkiin kertomukseen sisällytettyihin teemoihin. Huomioimme kuitenkin huolestuneena sen, että kertomuksen sukupuolittuneen väkivallan vastainen osuus ei tuo lainkaan esiin väkivallan moninaisuutta. Esimerkiksi maahanmuuttajataustaisiin henkilöihin tai romaninaisiin kohdistuvat erityiset väkivallan muodot jäävät täysin huomiotta. Myös väkivallan uhrien palveluissa esimerkiksi vammaisten henkilöiden tai saamelaisten erityistarpeet on sivuutettu.

Istanbulin sopimuksen toimialaan kuuluvat kaikki väkivallan muodot, ja siinä on erikseen mainittu muun muassa tyttöjen sukuelinten silpominen ja nk. kunniaan liittyvä väkivalta, mukaan lukien pakkoavioliitot.

Tyttöjen sukuelinten silpominen on vahvasti tasa-arvokysymys, sillä se kohdistuu vain tyttöihin ja naisiin. Käytäntö sekä ilmentää rakenteellista sukupuolten välisen tasa-arvon puutetta että vahvistaa sitä. Silpomisella on usein elinikäisiä seurauksia, jotka vaikeuttavat tyttöjen ja naisten täysimittaista yhteiskunnallista osallistumista.

Uusi tyttöjen ja naisten silpomisen vastainen toimintaohjelma on parhaillaan viimeisteltävänä ja se sisältää useita toimenpiteitä, joilla käytännön vastainen toiminta Suomessa voisi tehostua. Valitettavasti toimintaohjelman toimeenpanoon ei kuitenkaan ole varattu erillisiä resursseja. Sosiaali- ja terveysministeriön toimintaohjelman valmisteluun varaama 80 000 euron määräraha meni lähes kokonaisuudessaan toimintaohjelmaa valmistelleen henkilön palkkakustannuksiin, eikä itse toimeenpanoon ole varattu resursseja.

Nk. kunniaan liittyvä väkivalta ja pakkoavioliitot (luku 7)

Istanbulin sopimus mainitsee yhtenä väkivallan muotona nk. kunniaan liittyvän väkivallan ja vaatii kriminalisoimaan pakkoavioliitot.

Nykylainsäädäntö, jossa avioliittoon pakottamisesta voidaan rangaista ihmiskauppana, törkeänä ihmiskauppana tai pakottamisena ei ole riittävä. Esimerkiksi ihmiskauppaa koskeva lainsäädäntö ei kata kaikkia avioliittoon pakottamisen muotoja. Pakottaminen puolestaan on asianomistajarikos, jolloin on uhrin vastuulla käynnistää rikosprosessi. Haavoittuvassa asemassa olevalle pakkoavioliiton uhrille tämä voi olla mahdotonta. Kynnys ilmoittaa pakkoavioliitosta on korkea myös siksi, ettei väkivallan uhrien suojelu ylipäätään nykyisellään Suomessa toteudu riittävän tehokkaasti, mistä Suomi on saanut huomautuksia kansainvälisiltä elimiltä. Erityisen huonosti pystytään suojelemaan yhteisöllisen väkivallan kuten nk. kunniaväkivallan uhreja. Ihmisoikeusliitto katsoo, että pakkoavioliitot on kriminalisoitava. Kriminalisoinnin yhteydessä tulee pohtia myös pakkoavioliittojen mitätöintimahdollisuutta sekä luoda selkeät toimintamallit uhrien suojelemiseksi ja tuen tarjoamiseksi heille.

Ihmisoikeusliitto luovutti oikeusministeri Antti Häkkäselle huhtikuussa 2018 vetoomuksen pakkoavioliittojen kriminalisoimiseksi. Myös oikeusministeriön tilaama selvitys pakkoavioliitoista Helsingin yliopiston alaisuudessa toimivalta Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutilta 2017 toi esiin, että pakkoavioliittojen kriminalisoimista tulee pohtia, ja viranomaisten osaamista pakkoavioliittotapauksiin puuttumiseen tulee vahvistaa. Viimeksi mainittua on oikeusministeriössä viime vuoden aikana selvitetty, mutta raporttia ei ole vielä julkistettu.

Sukupuolen moninaisuus (luku 6)

Ihmisoikeusliitto tukee tasa-arvovaltuutetun antamia suosituksia koskien trans- ja intersukupuolisten henkilöiden oikeuksia. Translain kokonaisuudistus on toteutettava viipymättä ja intersukupuolisten lasten perusteettomista lääketieteellisistä toimenpiteistä on luovuttava.

Helsingissä 23.1.2019

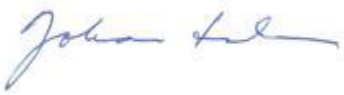

Johanna Latvala
Sukupuolittuneen väkivallan vastaisen työn päällikkö
Ihmisoikeusliitto
johanna.latvala@ihmisoikeusliitto.fi

Matti Jutila
Ihmisoikeuksien asiantuntija
Ihmisoikeusliitto
matti.jutila@ihmisoikeusliitto.fi